

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 1997-1998

15 april 1998

GEDACHTEWISSELING

**over de werkzaamheden van de Bijzondere
Onderzoekscommissie Huisvuilverbrandingsinstallaties**

VERSLAG

**namens de Commissie voor Leefmilieu en Natuurbehoud
uitgebracht door de heer Leonard Quintelier**

Samenstelling van de commissie :

Voorzitter : de heer Dirk Van Mechelen.

Vaste leden : de heren Georges Beerden, Peter Desmet, Hugo Marsoul, Leonard Quintelier, Jef Van Looy ;
mevrouw Anny De Maght-Aelbrecht, de heren Arnold Van Aperen, Dirk Van Mechelen ;
de heren Freddy De Vilder, Jacky Maes, Bruno Tobback ;
de heren Frank Creyelman, Frans Wymeersch ;
mevrouw Gerda Raskin ;
de heer Johan Malcorps.

Plaatsvervangers :

de heren Jos De Meyer, Johan De Roo, mevrouw Veerle Heeren, de heren Erik Matthijs, John Taylor ;
mevrouw Yolande Avontroodt, de heren Marino Keulen, Patrick Lachaert ;
de heren Carlos Lisabeth, Steve Stevaert, Jacques Timmermans ;
de heren Wilfried Aers, Pieter Huybrechts ;
de heer Johan Sauwens ;
mevrouw Vera Dua.

DAMES EN HEREN,

De Commissie voor Leefmilieu en Natuurbehoud hield op 25 maart 1998 een gedachtewisseling over de werkzaamheden van de Bijzondere Onderzoekscommissie Huisvuilverbrandingsinstallaties. De heer Theo Kelchtermans, Vlaams minister van Leefmilieu en Tewerkstelling, en mevrouw Wivina Demeester-De Meyer, Vlaams minister van Financiën, Begroting en Gezondheidsbeleid, namen deel aan deze gedachtewisseling.

Op 4 en 10 december 1997 hield de Commissie reeds hoorzittingen over de opdracht van de Bijzondere Onderzoekscommissie Huisvuilverbrandingsinstallaties en over alternatieve verwerkings-technieken voor huishoudelijk afval. Hierover werd verslag uitgebracht in Stuk 887 (1997-1998) - Nr. 1.

I. INLEIDENDE UITEENZETTINGEN

De voorzitter : We verwelkomen hier een aantal leden van de Bijzondere Onderzoekscommissie huisvuilverbrandingsinstallaties. Het gaat om professor Jan Baeyens, voorzitter van de Commissie en professor aan de afdeling chemische ingenieurs-techniek van de KU Leuven, professor Nik Van Larebeke, die professor Hens vervangt en verbonden is aan de vakgroep radiotherapie, kerngeneeskunde en experimentele cancerologie van de Universiteit Gent, en de heer Philip Tanghe, secretaris van de Commissie en ingenieur bij de afdeling milieuvergunningen van Aminal. Ook de heer Frank Parent, administrateur-generaal van de OVAM, woont de vergadering bij.

Op 4 en 10 december 1997 hebben we over de huisvuilproblematiek reeds hoorzittingen gehouden. De Bijzondere Onderzoekscommissie startte met haar werkzaamheden op 19 november 1997. We zijn nu vijf maanden verder en intussen is er rond dit onderwerp heel wat commotie geweest, in het bijzonder rond de oven in Wilrijk. Wij hebben dan ook besloten een gedachtewisseling over de stand van zaken en de follow-up van de werkzaamheden van de Bijzondere Onderzoekscommissie te organiseren. Professor Jan Baeyens zal voor ons de stand van zaken samenvatten.

Professor Jan Baeyens, voorzitter van de Bijzondere Onderzoekscommissie Huisvuilverbrandingsinstallaties : De Bijzondere Onderzoekscommissie heeft de voorbije drie maanden de haar toevertrouwde taken uitgevoerd : er werden een aantal

probleemdossiers geanalyseerd, de beleidsmatige ondersteuning van de beslissingen inzake de dioxinenormering kwam aan bod en de overige huisvuilverbrandingsinstallaties werden eveneens van naderbij bekeken.

Tijdens onze werkzaamheden werd de situatie van de drie gesloten ovens geanalyseerd. De evaluatiecriteria waren dezelfde voor alle ovens. Op technisch vlak werden de ovens vergeleken met de beste beschikbare technieken. Er werd nagegaan hoe het met de uitstoot van dioxine zat, wat de residuaire neerslag was in de omliggende wijken en in de verdere omgeving. Ook werd onderzocht over welke gegevens men beschikte met betrekking tot de voorgeschiedenis van de betrokken oven.

De eerste onderzochte installatie was die in Oostende. In december 1997 zat de technische aanpassing van deze oven reeds in een vergevorderd stadium. Toen de Bijzondere Onderzoekscommissie ter plaatse kwam, was de installatie van het drie-trapsrookgaszuiveringsstelsel voltooid, maar nog niet opgestart. Het advies van de Bijzondere Onderzoekscommissie was dan ook positief. Wel werd aangestipt dat er na het opstarten van de installatie, door het gaswassen, tijdelijk een kleine stijging van de uitstoot kon voorkomen. Het gegeven dat de Oostendse oven in een industriezone lag en niet in een woonzone, maakte de beslissing er alleen maar eenvoudiger op.

De raad van bestuur van de oven in Houthalen had voor een tijdelijke oplossing gekozen. Er werd beslist de actieve kool in de rookgaskanalen te doseren. Op basis van de technische aspecten kon ervan worden uitgegaan dat de vooropgestelde norm zou worden gehaald. Toch drong de Bijzondere Onderzoekscommissie op een aantal kleinere technische ingrepen aan. Die zouden in het tweede kwartaal van dit jaar moeten zijn afgerond. Vermits alle andere onderzoeksresultaten eveneens positief uitvielen, werd de algemene situatie als gunstig beoordeeld. Gelet op de voorgeschiedenis en de technische voorzieningen van deze oven, werd dan ook tot de heropstarting van de installatie beslist.

Ook voor de Isvag-oven in Wilrijk werd gekeken naar de technische kant van het probleem. Er werd een dispersieberekening uitgevoerd en er werden depositiemetingen verricht tijdens de periodes van stilstand van de ovens in Edegem en Wilrijk. Zelfs met de voorlopige installaties voor rookgaszuivering en dioxinecaptatie moet het in Wilrijk mogelijk zijn de 0,1-norm te halen.

Met het opstarten van de definitieve installatie in maart 1999 moet zelfs nog een verbetering mogelijk zijn. Uit de metingen van het VITO bleek bovendien dat de deposities niet merkelijk verschilden van die van de vorige jaren. Er moet dus ook rekening worden gehouden met de invloed van factoren als het verkeer, de industrie, provincieoverschrijdende vervuiling en het tijdstip van de metingen. Zelfs in het allerslechtste geval zou de vooropgestelde norm moeten worden bereikt.

Als we nog 0,1 nanogram TEQ (toxicologisch equivalent) per kubieke meter toelaten, dan zal dat in Wilrijk leiden tot een maximale concentratie in de omgevingslucht van 0,235 femtogram. Dit betekent dat een normaal persoon van 60 kilogram uiteindelijk maximaal $8,7 \cdot 10^{-5}$ picogram TEQ per kilogram lichaamsgewicht per dag zou absorberen. De Nederlandse adviescommissie stelt dat 1 picogram TEQ per kilogram lichaamsgewicht per dag toelaatbaar is. We zitten dus met een factor van 1 op 10.000 onder deze norm.

Een tweede belangrijke vraag is wat de residuaire uitstoot nog aan depositie met zich mee zal brengen : duizend keer minder dan vandaag of 0,4 picogram TEQ per kilogram bodem. We mogen echter niet uit het oog verliezen dat dioxine verder beperkt moet worden tot we tot een nulsituatie komen. Momenteel is er 15 nanogram TEQ per kilogram bodem. Over tien jaar zal die hoeveelheid gehalveerd zijn. Als we een voorkomingsbeleid willen voeren, moeten we er dus voor zorgen dat er de komende tien jaar maximum 7,5 nanogram TEQ bijkomt. We hebben de natuur echter aan onze zijde en van de Isvag-oven zal er niets meer bijkomen.

Wat de algemene gezondheidssituatie betreft, heeft minister Demeester-De Meyer een opdracht gegeven aan het VITO. Er werd een eerste genotoxicologische meting uitgevoerd en die was vrij geruststellend. Toch wil men verder onderzoek verrichten.

Ook op het vlak van depositie en het algemene milieueffect zijn we er vrij gerust in. In ons advies aan de minister hebben we gezegd dat men zelfs met de bestaande, tijdelijke installatie de 0,1-norm kan halen. De dioxine-uitstoot bedroeg in 1993 nog 6 tot 7 gram per jaar. Als tijdelijke oplossing stellen we 130 milligram per jaar voor om uiteindelijk tot 50 milligram per jaar te komen.

We kunnen het verleden echter niet vergeten. In de jaren tachtig beschikte men niet over de huidige rookgaszuiveringstechnieken. In januari 1995

bedroeg de dioxineconcentratie in melkvet in de hoeves in de buurt van Isvag 7,9 picogram TEQ per gram vet. Nu is dat nog 1,5. De Nederlandse norm is 6 picogram en wij stellen voor 5 als norm te hanteren. Het is dus duidelijk dat de situatie gunstig evolueert. In mei 1994 bedroeg de dioxineconcentratie in melkvet over heel de provincie Antwerpen 2,2 picogram, daar waar de concentratie in mei 1997 nog 0,8 picogram TEQ per gram vet was.

Professor Nik Van Larebeke, vakgroep radiotherapie, kerngeneeskunde en experimentele cancerologie van de Universiteit Gent : Dioxine is niet de enige toxische stof die vrijkomt bij afvalverbranding. Maar omdat het relatieve belang van de uitstoot van andere stoffen, zoals zware metalen en polycyclische aromaten, in vergelijking met andere bronnen, onvoldoende gekend is, en omdat het aandeel van de verbrandingsovens in de totale dioxine-uitstoot groot is, gaat veel aandacht naar dioxine.

Dioxine-achtige stoffen zijn een soort krachtige, kunstmatige hormonen. Ze zijn niet direct genotoxisch en werken vanaf een concentratie van 10 picomolair, dat is een concentratie die 100 maal lager ligt dan de concentratie van sommige hormonen in ons lichaam. Ze zijn sterk kankerverwekkend, maar omdat ze inwerken op de genexpressie en op het doorgeven van biologische signalen, hebben ze een verstorend effect op de ontwikkeling. Ze zijn dus veel gevaarlijker voor embryo's dan voor volwassenen. Hun kankerverwekkend effect is dus zwak in vergelijking met hun ontwikkelingsverstorend effect.

De werkzame concentratie is vergelijkbaar met de concentratie die in elk van ons aanwezig is. Dioxines verstoren bijvoorbeeld de calciumdepositie in de tanden van jonge kinderen. Ik zeg niet dat ze absoluut zeker een gezondheidsverstorend effect hebben bij de concentraties zoals ze bij het merendeel van onze mensen voorkomen, maar bij concentraties lager dan deze welke in Vlaanderen voorkomen is er een verband tussen de concentratie van dioxine in moedermelk en verstoorde calciumdepositie in de tanden van jonge kinderen. Dit werd waargenomen door de groep van Tuomisto in Finland. Zeer waarschijnlijk loopt een deel van onze bevolking rond met een schadelijke concentratie in het lichaam, want het is gekend dat sommige mensen twee of drie of zelfs tien maal meer dioxine in hun lichaamsvet hebben dan gemiddeld.

De volksgezondheid kan beschermd worden door het invoeren van chemische hygiëne. Dat betekent

dat de blootstelling aan reactieve en aan hormonaal werkende stoffen zoveel mogelijk moet vermeden worden. Hierin staat de inperking van de blootstelling aan dioxines centraal. Dit kan door de beste technologie te gebruiken.

Ik heb mij akkoord verklaard met de heropstarting van de oven omdat de ingenieurs mij verzekerden dat de 0,1 nanogram TEQ/Nm³ norm gehaald zal worden. Bovendien geloof ik dat, als die 0,1-norm gerespecteerd wordt, de bijkomende belasting verwaarloosbaar zal zijn.

Men heeft ondertussen wel al een aantal genotoxische tests uitgevoerd bij kinderen uit de omgeving. De resultaten van die onderzoeken zijn, naar ons mondeling werd medegedeeld, vrij geruststellend, maar de betekenis ervan is gering. Men heeft namelijk naar genotoxische effecten gezocht, ook al weten we dat dioxines niet genotoxisch zijn. Die tests waren desalniettemin nodig omdat men een verhoogde incidentie van congenitale afwijkingen vermoedde. De resultaten van die test betekenen echter niet dat de bevolking niet geleden heeft onder de nadelige gevolgen van de dioxineblootstelling. Om zeker te zijn moeten metingen uitgevoerd worden op immunologische en oncologische parameters. Ik heb meegewerkt aan het opstellen van een voorstel voor een dergelijk onderzoek. Op die manier kunnen we de hormonale effecten van dioxines opsporen.

Waarom denk ik dat de bijkomende blootstelling door het heropstarten van de installatie verwaarloosbaar zal zijn? De blootstelling aan dioxines is vermoedelijk ook in Wilrijk voor 90 tot 95 percent te wijten aan de voeding. De bijkomende belasting door dioxineopname uit de lucht is verwaarloosbaar. Het is belangrijk te weten dat mensen een extra belasting kunnen hebben door de neerslag op de voeding. Wanneer de norm van 0,1 nanogram TEQ/Nm³ wordt gehaald, zal ook die bijdrage verwaarloosbaar worden.

Kan de oven terug worden opgestart? Ik denk dat er geen fysisch-chemische of biologische redenen zijn om het opstarten van de oven te verhinderen. Wel zijn er psychosociale redenen. De bevolking is immers zeer ongerust en heeft ook haatgevoelens tegenover de oven. Daarmee moet rekening worden gehouden. Maar ik vind het moeilijk om een oven die 1,5 miljard frank heeft gekost en waar aandacht werd besteed aan de chemische hygiëne, niet meer te laten opstarten. Ik meen dat men de inspanningen die gebeurden, moet benutten. Dit deed mij persoonlijk besluiten om mijn akkoord te geven.

Professor Jan Baeyens : Het advies van de Bijzondere Onderzoekscommissie is naar minister Kelchtermans gegaan. Het is aan de minister om het advies te gebruiken en om de argumenten tegen elkaar af te wegen.

We moeten rekening houden met de techniek, met de beperkingen en met de psychosociale omstandigheden. Het is volgens ons aangewezen om samen met het heropstarten van de oven ook de afvalpreventie in de regio Antwerpen grondig te bekijken. Wat in de oven wordt verbrand en wat er niet in mag komen, creëert problemen.

De Bijzondere Onderzoekscommissie werkt nu verder aan de evaluatie van alle andere installaties in Vlaanderen. We hebben daarover cijfers verzameld. Bepaalde installaties werken zoals het hoort.

Eén daarvan is de oven van Harelbeke. Alle parameters, zoals de HCl, het zwavelzuur, de NOX, de dioxines en de zware metalen zijn er in orde. Tussen 1996 en 1998 stelde men vast dat de uitstoot van dioxine er 0,05 nanogram TEQ bedroeg. De oven dateert van de jaren tachtig, maar men deed er de nodige aanpassingen.

Indaver-Beveren is een recente oven. Ook daar is alles in orde. De dioxine-uitstoot bedraagt er 0,0228 nanogram TEQ.

Knokke-Heist heeft een zeer oude oven, maar ook daar is alles in orde. De uitstoot bedraagt er 0,024 tot 0,042 nanogram TEQ per kubieke meter. Het gaat hier bovendien om ovens die geen verleden hebben. De commissie wordt vaak vastgepind op de dioxine-uitstoot, maar er komen nog andere zaken vrij.

In Roeselare stelt men conformiteit met de klassieke parameters vast. De uitstoot van CO en NOX ligt er vrij hoog, maar is toch nog aanvaardbaar. De uitstoot van dioxine bedraagt er 0,28 tot 0,5 nanogram TEQ. Dit ligt dus boven de norm. Om die reden krijgt Roeselare de eerste prioriteit van de Bijzondere Onderzoekscommissie.

Ook Sint-Niklaas krijgt prioriteit. Alle meetgegevens zijn er in orde, zelfs die voor dioxine. Maar de vroegere gegevens van Sint-Niklaas zijn zeer negatief. De dioxine-uitstoot lag toen zeer hoog. Daardoor zijn er hoge deposities : in de omgeving van Sint-Niklaas waren er 46 eenheden in 1993-1994. Dit cijfer daalde naar 21 eenheden in 1997. Om deze reden geven we ook aan Sint-Niklaas prioriteit.

De oven van Menen voldoet min of meer aan de klassieke parameters. Maar de dioxine-uitstoot ligt er boven de norm van 0,1 nanogram TEQ. Bovendien werden er rond Menen zeer hoge deposities vastgesteld, namelijk 705 eenheden in 1993-1994. Dit cijfer daalde naar 55 in 1997. Ter vergelijking : in Sint-Niklaas is dit cijfer 21.

De eerste prioriteit gaat dus naar de ovens van Roeselare, Sint-Niklaas en Menen. De Bijzondere Onderzoekscommissie geeft een tweede prioriteit aan de ovens van Eeklo, Ivago-Gent, Brugge en Lokeren.

De oven van Eeklo wordt niet omwille van de dioxines in de tweede groep opgenomen. De dioxine-uitstoot bedraagt er namelijk slechts 0,071 nanogram TEQ. Maar de stofemissie in Eeklo ligt vrij hoog. Maar dioxines en polycyclische aromaten zijn verbonden met stofemissie. Het is dan ook verbazend dat de dioxine-uitstoot in Eeklo laag is.

Bij Ivago-Gent is er geen enkele parameter zwaar in overtreding. De dioxine-uitstoot is goed, maar we moeten de NOX-uitstoot bekijken. De norm werd gehaald, maar de grootste bron is hier het verkeer. Ook de hoge cijfers voor de deposities van dioxine zijn angstwekkend. Het cijfer steeg van 34 eenheden in 1995 tot 111 in 1997. Ivago moet daarover meer duidelijkheid verschaffen.

In Brugge is alles zeer goed. De dioxine-uitstoot bedraagt er 0,0087 nanogram TEQ. Brugge wordt echter bij de tweede prioriteit opgenomen omdat de uitstoot van polyaromatische koolwaterstoffen er vrij hoog ligt.

Lokeren is er ook bij, niet omwille van de overtreding van de emissies. De dioxine-uitstoot daalde er van 0,37 tot 0,026 nanogram TEQ in 1998. De regio Lokeren kampt echter met een verhoogde concentratie zware metalen in de bodem. We bekijken dus alle pollutanten en alle effecten.

De afvalovens die de eerste prioriteit krijgen, kunnen al begin april een bezoek van ons verwachten. De ovens met prioriteit twee bezoeken we in mei. Daarna gaan we de mooie voorbeelden bekijken, waar we onze gegevens willen bevestigd zien en waar we verwachten dat er geen verdere ingrepen nodig zijn.

Inmiddels zijn we ook begonnen met alle andere ovens. Zo is er onder meer de Indaver-oven op de linkeroever, de slibverbrandingsoven van Aquafin in Brugge en de verbrandingsoven van het UZ

Gent. Daarover kan ik u echter nog niets meedelen omdat de gegevens momenteel nog binnenlopen.

Maar de evaluatie op basis van de dossiers van de huisvuilverbrandingsovens is afgerond.

Minister Theo Kelchtermans : Ik wil even toelichten wat wij met het advies gedaan hebben.

De Bijzondere Onderzoekscommissie heeft een uitstekend verslag afgeleverd, en stelt in de samenvatting en conclusie duidelijk onder welke voorwaarden de installaties kunnen werken. Zij stelt voor het heropstarten te laten samengaan met een gezondheidstechnisch bevolkingsonderzoek.

Wij hebben de daaropvolgende vergadering van de commissie-Baeyens uitgesteld tot de resultaten van de gezondheidsonderzoeken aan de betrokkenen werden meegedeeld, zodat deze mensen dit niet uit de pers moesten vernemen.

De raad van bestuur heeft verleden jaar, op ons verzoek, vrijwillig de beslissing genomen om te sluiten. Nadat wij het advies van de commissie-Baeyens kregen, hebben wij de raad van bestuur van Isvag gevraagd de oven in Wilrijk toch niet opnieuw te starten, ondanks het gunstige advies van de commissie. Het advies is immers positief voor het heropstarten van de oven, onder voorwaarde dat er bijkomend onderzoek gebeurt. Na overleg met minister Demeester-De Meyer hebben we gevraagd toch niet opnieuw te starten omdat er in het gezondheidsonderzoek nog onduidelijkheden zijn, en omdat de psychosociale factor zwaar blijft doorwegen.

Gisteren heb ik nog een gesprek gehad met de voorzitter en met de technisch directeur van Isvag. Er is me nu meegedeeld dat de raad van bestuur gisteren zou beslist hebben om het heropstarten uit te stellen tot een nog nader te bepalen datum. Dit schept de gelegenheid om het gezondheidsonderzoek in alle sereniteit te laten gebeuren.

Minister Wivina Demeester-De Meyer : Op vraag van de bevolking, die een verhoogde incidentie van aangeboren afwijkingen meende vast te stellen in de Neerlandwijk, heb ik aan het VITO twee onderzoeken gevraagd. Ten eerste vroeg ik hen kritisch na te gaan welke de waargenomen gezondheidseffecten zijn en of er een band is met de dioxine-uitstoot van de oven. Daarnaast vroeg ik een monitoring te doen van de genetische afwijkingen.

Op één concrete vraag hebben wij nog geen antwoord gekregen, namelijk of het risico op de inci-

dentie van aangeboren afwijkingen in de Neerlandwijk hoger of lager ligt dan in de rest van Vlaanderen of hetzelfde is. De bevolking oordeelt dat er een verhoogde incidentie is, maar dat is niet af te leiden uit het onderzoek en de onderzoekers konden er ook geen antwoord op geven. Daarom hebben we drie bijkomende onderzoeken gesuggereerd : de incidentie van de aangeboren afwijkingen moet berekend worden ; er moet immunologisch, endocrinologisch en oncologisch onderzoek gedaan worden naar de relatie tussen dioxines en de gezondheid van kinderen en volwassenen ; en de algemene effecten van dioxine op de gezondheid moeten worden onderzocht.

Wij hebben een groep van peers samengebracht om dit te evalueren, en wij menen dat het eerste onderzoek snel kan gebeuren. Wij hebben intussen professoren van de universiteiten van Leuven en Antwerpen en VITO-onderzoekers samengebracht, en ook gegevens van het Studiecentrum voor Perinatale Epidemiologie en van de Stad Antwerpen opgevraagd. Als er geen obstructie meer komt - wij hebben onder meer de hulp nodig van het Rijksregister - kan de incidentie binnen zo'n twee en een halve maand worden berekend.

De bevolking is echter niet bereid om nog deel te nemen aan onderzoeken, en daar hebben wij begrip voor. Er worden immers verschillende stellingen geponeerd en er worden gegevens verspreid. Dat is moeilijk voor de bevolking. Het is aan de overheid aan te tonen wat waar is, en wat niet. De medewerking van de bevolking is ook niet nodig. De klinische vergelijkingen kunnen toch gebeuren. De berekening van de incidentie is het belangrijkste. De andere vragen vergen onderzoeken van langdurige aard. Deze onderzoeken moeten gebeuren in heel Vlaanderen, maar vooral op de black points. Ze moeten ook gebeuren op permanente basis. Aan de Vlaamse Gezondheidsraad werd hierover advies gevraagd. Deze andere onderzoeken zijn echter minder fundamenteel voor het advies in verband met de Neerlandwijk.

II. VRAGEN EN OPMERKINGEN VAN DE LEDEN

De heer Johan Malcorps : Professor Baeyens legt te weinig de nadruk op het verleden van Isvag en de andere geviseerde verbrandingsovens. Het gaat niet alleen om een psychosociale discussie. De vervuiling en de gezondheidsproblemen zijn heel reëel. De bezorgdheid in de wijk heeft onder meer te maken met de vraag welke vervuiling is veroor-

zaakt door de massale dioxine-uitstoot in het verleden en wat de gevolgen daarvan zijn, in het bijzonder met betrekking tot kinderen met aangeboren afwijkingen.

De discussie die vandaag wordt gevoerd gaat terecht niet alleen over de vraag of de norm kan worden gehaald : dat is een ingenieurskwestie. Het debat gaat wel over de risico's ten gevolge van de vervuiling in het verleden. Ook met andere vervuilingbronnen dient daarbij rekening te worden gehouden : bijvoorbeeld de Boomsesteenweg en Union Minière. Deze relativisering werkt echter niet bepaald geruststellend. Grote voorzichtigheid is geboden.

De commissie-Baeyens kreeg onder meer de opdracht om de gezondheidseffecten na te gaan. Uit de gang van zaken tijdens de laatste weken blijkt echter een gebrek aan eensgezindheid. De verschillende gezondheidsonderzoeken die door enkele leden verdedigd werden voor de commissie bestrijken vele terreinen. De finalisering van de besluitvorming rond het gezondheidsonderzoek is echter grondig misgelopen. De commissie-Baeyens heeft nog geen duidelijk uitsluitsel gegeven. Enkel professor Van Larebeke bracht een duidelijk standpunt naar voor, maar dit bleek op persoonlijke titel te zijn. Wat is momenteel de samenstelling van de commissie ? Namen bepaalde leden ontslag ? Wat is het resultaat van de discussie tussen ingenieurs en gezondheidsspecialisten ? De ministers Demeester-De Meyer en Kelchtermans zeggen dat er rond nog slechts één punt onduidelijkheid bestaat. Ik hoor echter van overal dat er behoefte is aan meer onderzoek. Het is boerenbedrog om te stellen dat reeds na twee of drie maanden een antwoord zal kunnen worden gegeven.

De inwoners van de wijk Neerland aanvaarden geen nieuw onderzoek. Dit komt doordat ze zich vragen stellen bij het onderzoek van de VITO : er werd informatie achtergehouden, verkeerde kinderen werden onderzocht, de huisarts werd niet geraadpleegd enzovoort. Voor de inwoners is de maat vol : hun kritiek is terecht. Een peer review is noodzakelijk. Het onderzoek kan niet op korte termijn worden afgesloten.

Minister Wivina Demeester-De Meyer : Ik zal u het volledige onderzoeksrapport bezorgen. Een peer group heeft het onderzoek ondertussen al positief beoordeeld. De kritiek op het VITO en op het hele team is onterecht. Ik ben van plan om de vier betrokken professoren uit Antwerpen uit te nodigen om bijkomend commentaar op het onderzoek te geven. Om een verband vast te stellen tussen

dioxine-uitstoot en bepaalde verschijnselen is echter een langdurig onderzoek nodig. Dit onderzoek kan niet binnen vijf maanden of zelfs een jaar worden afgerond. Permanent onderzoek is aangewezen. Hiermee had men al tien jaar geleden moeten beginnen. De normen kunnen niet streng genoeg zijn.

Het VITO-onderzoek werd wel degelijk correct voorgesteld. Eén enkel feit werd niet vermeld omdat het niet relevant is. Er werden 300 cellen per kind onderzocht aan de hand van twee testen. Er blijken geen significante verschillen te bestaan tussen de groep van onderzochte kinderen en een vergelijkingsgroep. Bij één kind werd wel een zevenenveertigste chromosoom gevonden. Deze vaststelling is echter niet relevant voor de conclusies van het onderzoek. Het is niet duidelijk of deze afwijking erfelijkheidsoorzaken heeft. Het VITO heeft urenlang over de resultaten van het onderzoek van gedachten gewisseld met een groep van peers. Ik nodig de commissie uit om zelf een discussie te voeren met de VITO-onderzoekers en de peers.

Minister Theo Kelchtermans : De Bijzondere Onderzoekscommissie Huisvuilverbrandingsinstallaties werd samengesteld op basis van deskundigheid : de commissieleden zijn volledig onafhankelijk. Voor het informatieve deel bestaat de commissie ook uit vertegenwoordigers van Aminal en de OVAM. De samenstelling is als volgt : voorzitter van de commissie is professor Baeyens ; secretaris is de heer Tanghe van de afdeling milieuvergunningen van Aminal ; de andere leden zijn professor Hens van de VUB, mevrouw Schoeters en de heer Defré van het VITO en er is een vertegenwoordiger van de volgende Vlarem-adviesverlenende organen : OVAM en van de afdeling preventieve en sociale gezondheidszorg van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

Ik heb in de besluitvorming rekening gehouden met het debat in het Vlaams Parlement, waar absolute zekerheid over de gevolgen voor de volksgezondheid werd gevraagd.

Professor Jan Baeyens : Er wordt hier verwezen naar het studievoorstel van drie leden van de commissie die zich over de gezondheidstechnische kant van het probleem hebben gebogen, met name mevrouw Schoeters, professor Hens en de heer Wildemeersch. Zij voerden reeds een blootstellingsanalyse en een effectenanalyse uit. Hun besluit luidt dat men vandaag over onvoldoende bewijsmateriaal beschikt om te kunnen concluderen dat de toestand ernstig is.

Minister Wivina Demeester-De Meyer : Ik zou toch willen vermelden dat het weinig zin heeft om kortetermijnanalyses uit te voeren. Om uit het onderzoek ernstige conclusies te kunnen trekken, zou het over een lange tijdspanne moeten worden gespreid. Als dichtbevolkt land is België de ideale plaats voor dergelijk onderzoek.

De heer Johan Malcorps : Dat is nu net het twistpunt : mag de oven onmiddellijk open of wachten we de onderzoeksresultaten af ? Een klein bijkomend onderzoek zou volgens de UIA-professoren onvoldoende zijn. Volgens mij moeten we derhalve het voorzorgsbeginsel in acht nemen. De betrokken ouders in Neerland vinden dat de groep van onderzochte proefpersonen moet bestaan uit mensen die reeds lange tijd in de buurt wonen en er kinderen kregen. De testgroep was dus verkeerd samengesteld.

Minister Wivina Demeester-De Meyer : De commissie zal onmiddellijk het hele onderzoeksrapport krijgen. Overigens gaf ik het VITO de opdracht het document op het internet te plaatsen.

Het probleem is dat de juiste oorzaak van vele afwijkingen vaak niet juist kan worden bepaald. Als de afwijkingen niet erfelijk zijn, is het meestal onmogelijk om de betrokkenen een antwoord te geven op de vraag wat nu de oorzaak van hun afwijking is.

De heer Ward Beysen : Ik voel me als buurtbewoner van de Isvag-oven tegelijkertijd gerustgesteld en verontrust. Ik ben gerustgesteld omdat we onder de vooropgestelde norm zouden zitten. Toch heb ik enkele bedenkingen. Als de oven definitief dicht moet, zullen ook andere ovens moeten volgen en zit Vlaanderen met een enorm probleem. Ik wil hier geen pleidooi houden voor het openhouden van de Isvag-oven, maar ik zou toch enkele kritische kanttekeningen willen plaatsen. Men zou moeten stoppen met de kwaliteit van de uitgevoerde onderzoeken voortdurend in vraag te stellen. Men moet ophouden met de deskundigheid van de commissie-Baeyens voortdurend in twijfel te trekken. Zo kan men natuurlijk bezig blijven. Ik stel gewoon vast dat de commissie het probleem zo objectief mogelijk tracht te benaderen. Ik ben trouwens verbaasd te moeten horen dat de onderzoeksresultaten al op het internet staan, terwijl de parlementsleden nog steeds geen exemplaar van het onderzoeksverslag bezitten.

Ik pleit er in de eerste plaats voor dat naast de uitgevoerde analyses ook een bodemonderzoek zou worden uitgevoerd. Op Neerland was er vroeger

immers een stortplaats. Misschien zou een bodem-analyse van die voormalige kleiput verrassende resultaten kunnen opleveren. In de tweede plaats zou ik het probleem van de medewerking van de plaatselijke bevolking willen aankaarten. Als het klopt dat voor dit bijkomend onderzoek de medewerking van de bevolking niet meer vereist is, mag later niet de indruk worden gewekt dat de situatie onvoldoende is onderzocht omdat de buurtbewoners niet hebben meegewerkt.

Er werd terecht verwezen naar de te verwachten psychosociale reacties als besloten wordt de oven opnieuw op te starten. Heeft de Vlaamse regering al nagedacht over eventuele initiatieven om deze reacties te beheersen ? We mogen daarmee niet wachten tot na de definitieve beslissing. Professor Van Larebeke is erg begaan met de volksgezondheid, maar toch zegt hij dat de bijkomende belasting eigenlijk verwaarloosbaar is. Volgens mij was dit een belangrijke vaststelling, die moet worden bekendgemaakt.

Mevrouw Gerda Raskin : Mijn vragen gaan niet alleen over Wilrijk, ze zijn algemeen. Een aantal ovens scoren beter dan de opgelegde norm. Het zijn niet alleen nieuwe ovens, maar ook een aangepaste oven uit de jaren tachtig en een nog oudere oven die eveneens werd aangepast. Precies daarom vind ik dat een gedoogbeleid niet langer kan. Dit leidt immers niet tot resultaten, een kordate aanpak wel. Bovendien moeten we ons afvragen of we de norm niet moeten verscherpen. De huidige norm wordt immers gehaald door verschillende soorten ovens. De financiële gevolgen daarvan wegen niet op tegen de volksgezondheid.

We mogen ons evenmin beperken tot de verbrandingsinstallaties. Er zijn immers nog een aantal andere dioxinebronnen. Moeten we het beleid daarom niet uitbreiden tot deze andere bronnen ?

Ik ben het eens met de opmerking dat men in Antwerpen het huisvuil beter moet selecteren, maar volgens mij moeten we afval in de eerste plaats voorkomen.

De heer Leonard Quintelier : Als de beste beschikbare technologie volstaat om de norm te halen, moeten we er zeker over nadenken de norm te verscherpen. Zeker nadat professor Van Larebeke andermaal heeft beschreven hoezeer dioxines krachtige en kankerverwekkende hormonen zijn.

We zitten ook nog met de gevolgen uit het verleden, namelijk de depositie in de bodem. Professor Baeyens wil de natuur haar werk laten doen. Zijn

er mogelijkheden om het natuurlijk proces te versnellen, bijvoorbeeld door bodembehandeling of dioxineneutralisering ? Moeten we ook hier niet aan strengere normen denken ?

Professor Jan Baeyens : Hoe lager de waarden die we meten, hoe groter de kans op een meetfout. Als ik zeg 0,05 nanogram, dan moet men dat met een korrel zout nemen. Dat cijfer kan even goed 0,1 zijn. Men mag deze waarden niet al te letterlijk nemen. Alle ovens, op een paar uitzonderingen na, voldoen aan deze norm. We beschikken over de beste beschikbare technologie. In Nederland, waar men nog veel meer huisvuil verbrandt, namelijk vier tot vijf miljoen ton per jaar, gebruikt men dezelfde norm. Voor oudere ovens is de norm daar nog 0,4. Er zijn geen milieutechnische elementen die pleiten voor meer. Als de ovens en alle andere bronnen aan de 0,1-norm voldoen, dan zijn de uitstooteffecten verwaarloosbaar. Zelfs de gezondheidsdeskundigen gaan hiermee akkoord.

De heer Frank Parent, administrateur-generaal van OVAM : Als alle ovens aan de 0,1-norm voldoen, hoeveel zal de totale dioxineproductie vanwege de huisvuilverbranding dan nog bedragen ? En hoe verhoudt die zich tot de totale productie ?

Professor Jan Baeyens : In 1994 bedroeg de uitstoot nog 122 gram per jaar en was de verhouding één op vier. Als iedere oven aan de 0,1-norm voldoet, zal de totale uitstoot gereduceerd zijn tot minder dan 1 gram per jaar. In plaats van één op vier halen we dan één op twintig en misschien zelfs één op vijftig. De bijdrage van de huisvuilverbranding zal niet langer van betekenis zijn. We kunnen niet meer achteruit, omdat de beste beschikbare technologie aanwezig is. Ik zou het toejuichen mochten we in Wilrijk komen tot een situatie vergelijkbaar met Oostende. Het is mogelijk.

De heer Johan Malcorps : Er zijn al maatregelen genomen, maar er moeten verdere inspanningen gebeuren. Wanneer alle ovens de norm van 0,1 nanogram TEQ per kubieke meter halen, is er een verbetering.

Recent werd in Harelbeke beweerd dat men op het moment van de metingen kan bijsturen, zodat de meetresultaten worden beïnvloed. Men zou bij de metingen ook met de uitstoot op jaarbasis rekening moeten houden. De cijfers die we nu hoorden, verschillen van de cijfers die de minister tijdens zijn persconferentie gaf met betrekking tot de periode 1996-1997. De nieuwe cijfers moeten dus officieel worden gepubliceerd. We moeten immers de verbeteringen sedert 1996 bekendmaken. Maar objec-

tivering is nodig. Zo moeten we weten of de cijfers van de ovens zelf of van de milieu-inspectie afkomstig zijn.

Wij willen de werkzaamheden van de commissie-Baeyens beter kunnen volgen. Het zou goed zijn wanneer wij de documenten en de tussentijdse verslagen zouden ontvangen.

Professor Jan Baeyens : Wij begonnen in december met de resterende huisvuilverbrandingsovens. De gegevens kwamen binnen vanaf maart 1998. De minister beschikte nog over oudere cijfers, waardoor afwijkingen mogelijk zijn. Door een ingreep in de werking van de oven kunnen de cijfers immers evolueren. Onze cijfers hebben wij gedistilleerd uit de laatste documenten vanwege de huisvuilverbrandingsovens. Wij oordelen over de situatie in 1998, maar bij de evaluatie zullen we ook rekening houden met de situatie voorheen. Het is immers van belang verbeteringen te kunnen lokaliseren.

U heeft het over het bijsturen van de meetresultaten. Een kraanman gooit met enkele bewegingen van de kraanarm tonnen huisvuil in de verbrandingsoven. Het lijkt mij zo goed als onmogelijk daarbij een onderscheid te maken tussen vuilniszakken zonder en met PVC.

Wanneer men kijkt naar CO, koolwaterstoffen en dioxines, merken we dat alle ovens min of meer vanaf een gelijk startpunt beginnen, voor ze curatieve maatregelen nemen. Bij iedereen ligt het startpunt voor dioxines tussen 1 en 10 nanogram. Wanneer men begint te zuiveren, zien we dat er verschillen kunnen optreden. Overal bestaat nu minstens een tweetrapszuivering. Men deed talrijke proeven : voor en na de plaatsing van een elektrofilter, voor en na de wassing. Bij vorming van dioxines speelt de temperatuur van de elektrofilter bijvoorbeeld een belangrijke rol. De temperatuur bedraagt normaal zo'n 240 tot 250 graden. In Wilrijk stelde men vast dat een temperatuurdaling van 20 graden, de dioxine-uitstoot met factor 4 laat dalen.

Er zijn installaties met een continue meting. Die maken het mogelijk een gemiddelde van de meetresultaten te berekenen, wat relevanter is dan dagmetingen. Deze vorm van meten werd ook als bijkomende voorwaarde aan Isvag voorgesteld. Op die manier kan men achteraf niet zeggen dat de metingen waarschijnlijk op zaterdag of maandagmorgen werden uitgevoerd. Met een continue meting kan men om de 14 dagen de gegevens voor analyse overmaken aan het bedrijf dat de meetap-

paratuur installeerde. Dergelijke meetinstrumenten komen echter nog maar pas op de markt.

De voorzitter : Wij worden geregeld met wetenschappelijke onderzoeken geconfronteerd. Volgens de ene gelden die rapporten als absolute waarheid, volgens de andere moeten de onderzoeken kritisch worden benaderd. Wij moeten onszelf bezinnen over onze maatschappelijke rol en de positie die wij, ook publiekelijk, willen innemen ten aanzien van officiële onderzoeksrapporten. In elk geval dient onze houding consistent te zijn.

Over de psychosociale factor werd nog niet veel gezegd. Wij hebben vroeger al meer aandacht voor communicatietechnieken gevraagd. Ook in andere dossiers worden we daarmee geconfronteerd.

Minister Theo Kelchtermans : De Bijzondere Onderzoekscommissie kreeg ook de opdracht om op dat terrein aanbevelingen te doen.

Professor Jan Baeyens : We vermelden dit ook in ons dossier. We willen continue aandacht voor de belangengroepen en andere buurtbewoners. Voor Wilrijk hebben we zelfs een communicatieprogramma opgesteld, dat begint in maart 1998, bij een eventuele heropstart, en loopt tot het jaar 2000. Isvag wil zelfs professionele communicatiebedrijven inschakelen. In Oostende en Houthalen loopt dergelijke samenwerking immers goed.

De voorzitter : Er was ook de vraag van de heer Quintelier of we de natuurlijke processen kunnen versnellen als het gaat om het afbreken van vervuilende stoffen in de bodem.

De heer Leonard Quintelier : Welke voorzorgen moeten we nemen wanneer de bodems meer dioxine bevatten ?

Professor Jan Baeyens : Het gaat bij bodemonderzoeken altijd om stalen, punctuele metingen dus. De resultaten moet men op een raster uittekenen. Op die manier kan men het gemiddelde van een regio berekenen. Over het algemeen zijn de vastgestelde waarden niet alarmerend. In de bodem vindt men immers tot 40 nanogram aanvaardbaar. Onze onderzoeken leverden een gemiddelde van 7 tot 8 nanogram op.

De vervuilende stoffen zitten in een bodemlaag. Over de afbraakcomponent weten we niet veel, we denken dat het 5 tot 10 jaar duurt. Maar dit onderzoek is een erg dure aangelegenheid. Toch gaan we er mee beginnen. Andere componenten evolu-

eren immers parallel met dioxines en kunnen we gemakkelijker onderzoeken.

Wat de bodemconcentraties betreft, is de situatie in Gent en Menen erger. De afbraak is een biologisch proces, je kan daar niet zomaar chemisch op ingrijpen. Er is nog veel onderzoek nodig om het biologische proces eventueel te versnellen. Met een halveringstijd van vijf tot tien jaar bij niet-alarmerende concentraties zou ik zeggen : laat de natuur haar werk doen.

De voorzitter : Ik dank professor Baeyens in naam van de commissie - u heeft ons overtuigd van de wetenschappelijke ernst en de bekwaamheid van uw Bijzondere Onderzoekscommissie - en ik stel voor in het najaar opnieuw rendez-vous te geven.

De verslaggever,

De voorzitter,

Leonard QUINTELIER Dirk VAN MECHELEN
